

## ÉSZREVÉTELEK AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR KATALOGIZÁLÁSI SZABVÁNY-ALKALMAZÁSÁHOZ\*

*Bátki Anna – Kürtiné Kiss Éva*

Országos Széchényi Könyvtár – Könyvek Központi Katalógusa

Hozzászólásunkat abból kiindulva tesszük meg, hogy a Könyvek Központi Katalógusában (a továbbiakban: KKK) napi munkánk közben gyakran szembesülünk a könyvtárak katalógizálási gyakorlatának különbségeivel, helyenként hiányosságaival és pontatlanságaival. Az egyes bibliográfiai tételek ugyanarról a könyvről igencsak különböző képet mutatnak, és a KKK katalógusszerkesztőit időnként szinte megoldhatatlan feladatok elé állítják.

Az *ISBD(M)*-et (*International Standard Bibliographic Description for Monographs = Nemzetközi Bibliográfiai Címleírási Szabvány Monográfiákra*) Magyarországon először az *Országos Széchényi Könyvtár Könyvek Központi Katalógusa* osztályán a *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek (KTK)* című leltérszerű szerkesztésénél alkalmaztuk. 1975-ben, a KTK indulásakor az MSZ 3424-78 még nem állt rendelkezésre, csupán az *ISBD(M)* magyarra fordított változata. Munkánk során nagy tapasztalatokra tettünk szert mind a régi címleírási szabványon alapuló (a könyvtárak bejelentéseinek szereplő) leírások értelmezésében, mind az új bibliográfiai leírás alkalmazásában.

Fontosnak tartjuk véleményünk elmondását az *Országos Műszaki Könyvtár* tekintélye, országos könyvtári súlya miatt is, hiszen gyakorlata meghatározó saját intézményi határain túl is.

Az összes szabvány együttesen alkotja az új katalógizálási szabványt. Az MSZ 3424/1-78 túlzott hangsúlyozásának következménye a munkafolya-

mat merev szétválasztása leírásra, besorolási adatok meghatározására, katalógusszerkesztésre. Már a leírásnál figyelni kell arra, hogy miből lesz besorolási adat, s a leírt dokumentum előzményei is meghatározzák a katalógizálás mikéntjét. A rosszul választott adatnak – akár dokumentumtipológiai, akár bibliográfiai – a besorolási tétel megszerkesztésénél, illetve a katalógusban való elhelyezésnél következményei vannak. *Horváth Magda* katalógizálási tankönyvének [1] megállapításai többségükben az új szabványok tükrében is helytállóak, ami többek között azt is bizonyítja, hogy az új szabványok bevezetése igazi "traumát" csak ott jelenthet, ahol a régi szabványok alapján sem volt elég átgondolt és tudatos a "címleírás". Ha a címleírást a bibliográfiai tétel elkészítésével, a rendszőt pedig a besorolási adattal helyettesítjük, akkor az alábbi idézet máris átkerülhetne egy, az új szabványok alapján készült katalógizálási tankönyvbe.

"A katalógusszerkesztés tulajdonképpen már a címleírással kezdődik. Hogy milyen szoros kapcsolat áll fenn a címleírás és a katalógusszerkesztés munkafolyamatai között, rögtön beláthatjuk, ha arra gondolunk, hogy a besorolás a rendszők alapján történik, a rendszők megállapítása viszont a címleírás legfontosabb mozzanata. Végeredményben a katalóguscédulák olyan rendben fognak sorakozni a katalógusban, az azonos szerző minden műve, egy mű összes kiadásai úgy kerülnek össze a katalógusban, ahogyan erről a címleírás folyamán gondoskodunk. Ezért csak az a jó címleírás, amelyik állandóan a katalógus egységének

\* Hozzászólás *Demén Ilona* és *Sándor Mária* Túl a nagy feldolgozási traumán c. cikkéhez (TMT, 32. köt. 3. sz. 1985. p. 108–117.)

szem előtt tartásával, a rendszők megállapításában — a konkrét mű adottságain túl — a katalógus sajátos rendszere, szempontjai, rendszavai tekintetbevételével folyik. A címleírás alkalmával döntjük el, hová, milyen adatok alá akarunk melléklapokat elhelyezni, milyen névváltozásokról akarunk utalókat készíteni. Ezért egy mű címleírása nemcsak a főlap önmagában, hanem a főlap, a melléklapok és a szükséges utalók összessége együtt.”

Nem arra szeretnénk vállalkozni, hogy “megvédjük” az új szabványokat, de úgy véljük, hogy ezek szelleme új és korszerű, s nem hisszük, hogy el lehet zárkozni alkalmazásuk elől pusztán azért, mert ragaszkodunk a jól bevált rutinhoz, legyen az megoldásaiban bármilyen többértelmű és félrevezető.

Mielőtt rátérnénk konkrét mondanivalónkra, az új szabványcsalád jellemzői közül kiemeljük azokat, amelyekkel — véleményünk szerint — valóban újat adott.

- ◆ A személy- és testületi nevek egységesített alakja végre a nemzetközi mércéhez igazodik, a *Names of persons* és legfőképpen a testületi nevek új szabványok szerinti egységesítésének alkalmazásával az 1961-es párizsi konferencia óta először váltak kötelezővé az ott elfogadott elvek.
- ◆ Eddig nem létezett fogalmakat — besorolási tétel, adatok sorrendje stb. — vezetett be.
- ◆ A leírást nemzetközileg egységessé, ill. nemzetközileg értelmezhetővé tette.

A régi és az új szabvány szembeállítását a leírás, ill. a besorolás szétválasztása kapcsán nem helyes, mert a címleírás eddig is jelezni kellett a dokumentumon lévő formát és a besorolási alakot.

Az a következtetés, hogy a bibliográfiai leírás munkája továbbra is nagy odafigyelést igényel, közhely, hiszen egyetlen szabvánnyal sem zárható ki a könyvtári (és semmilyen más munkából) az emberi gondolkodás. A könyvön (dokumentumon) szereplő adatokat értelmezni a katalogizáló könyvtárosnak kell. Az új, fejezetekben megjelent katalogizálási szabvány pontosítja a leírt adatok körét, a leírás módját, a besorolási adatok formáját, definiálja a használt fogalmakat, de minden katalogizálásnál szükség van arra a logikai tevékenységre, amely a szabványok alapján készült bibliográfiai tételeket és az ezek nyomán épített katalógust alkalmassá teszi funkcióinak ellátására.

### Többkötetes könyvek leírása

A többkötetes könyvek leírásával kapcsolatban felmerült probléma (a kötetadatokat minden eset-

ben egyedenként, a közös adatok után közlik) valójában nem a bibliográfiai leírás problémája. A közös nyilvántartás csak abban az esetben teszi lehetővé a raktárból való kiemelését, ha az egyes köteteknek nincs külön raktári jelzete.

A többkötetes könyvek kötetenkénti feldolgozása nem jelenthet osztályozási nehézségeket sem. Osztályozni lehet a teljes művet, de ki lehet fejezni az egyes kötetek, kisebb információs egységek tartalmát is, csupán az osztályozás mélységében van különbség. ETO-jelzettek alkalmazásánál, amely — mint köztudott — azon információkereső nyelvek közé tartozik, amelyek mélységbeli rugalmassága rendkívül nagy, ez különösen nem okozhat gondot.

A szabványnak megfelelően a többkötetes könyveket leírhatjuk monografikus, ill. összefoglaló szinten. A kiadványtól függően, a katalógussal összhangban, az egyes esetekben értelmesen és tudatosan kell dönteni. Ha többkötetes művet teljes egészében leírunk, és az egyes köteteknek nincs disztinktív címük, ésszerűbb és gazdaságosabb az összefoglaló szintű leírást választani. Pl.

*British books in print, 1984* : The reference catalogue of current literature : Author, title and subject index : In four volumes. 1-4. - London : Whitaker, 1984. - 4 db (6689 p.) ; 30 cm

ISSN 0068-1350

ISBN 0 85021 149 2

Ha az egyes kötetek megkülönböztető kötetcímmel, egyedi szerzőségi adatokkal rendelkeznek, úgy olyan leírási módot kell választani, amelyekben ezek tükrözthetők. Pl.

SCHUBERT, H.

*Aufbereitung fester mineralischer Rohstoffe* / von Heinrich Schubert. - Leipzig : Dt. Verl. f. Grundstoffindustrie, 1968. - 1- ; 24 cm

3. Bd. Löse- und Laugsverfahrensstufen ... - 2. völl. neu bearb. u. erw. Aufl. - 468 p.

Bibliogr.: p. 426-456.

### Főcím — sorozatcím

A főcím és a sorozatcím megkülönböztetését segítheti, ha a kiadók a vonatkozó szabványok [2] alapján készítik a könyveket, a tipografizálás, a kötet számozás, az ISBN-, ill. az ISSN-szám segíti az időszaki kiadványok felismerését, de az adatok értelmezése a katalogizáló feladata. A kémia újabb eredményei c. sorozat félreértelmezett leírásánál a

könyv legfontosabb adatai (a főcím és a szerzők neve) megjegyzésbe kerülnek. A helyes leírás:

#### SZABÓ A.

Analitikai módszerek a klinikai kémiában / Szabó A., Morvay J. - Bp. : Akad. K., 1984. - 257 p. - (A kémia újabb eredményei / szerk. Csákvári B., ISSN 0075-359 ; 57.)

Bibliogr. 245-258. p.

ISBN 963-05-3395-2

Kétségtelen, hogy a feldolgozó munkához nélkülözhetetlen a megfelelő nagyságú és tartalmú kézikönyvtár, amelyet egyaránt használnia kell a bibliográfiai tétel elkészítőjének (a leírás elkészítéséhez csakúgy, mint a besorolási adatok meghatározásához) és a katalógusszerkesztőnek, aki a könyv alapján elkészült produktumot már könyv nélkül, utolsó revizorként szerkeszti be a katalógus "szövegkörnyezetébe". Fontosak a cikkben javasolt testületi authority file-ok, azonban mindig lesznek a jegyzékben még nem szereplő személynevek, testületek, melyek szabványos alakjának megszerkesztéséhez szükségesek a megfelelő szaklexikonok, névtárak, adattárak, címtárak stb. Ahol a munkaszervezés úgy alakul, hogy szétválik a bibliográfiai tétel elkészítése és a katalógusszerkesztés, a kézikönyvtár anyagát is a munkamegosztás jellege szerint kell átcsoportosítani.

A KKK-ban is komoly gondot jelent a szükséges és új kiadású segédkönyvek hiánya. Elgondolkodtató azonban a szerzőknek ezzel kapcsolatos utolsó mondata: "valamint hiányzott ezek (ti. a segédkönyvek) használatának gyakorlata is".

### Testületek

A közreadó testületekkel kapcsolatban a szerzők megjegyzik, néha szinte lehetetlen megállapítani, hogy egy testületnek mikor van érdemi szerepe egy kiadvány megjelentetésében. A szerzők által felsorolt kritériumokat formálisnak érezzük, és ez azért is veszélyes, mert a következő/hasonló kiadványoknál is félrevezető lehet. A testületnek a bibliográfiai tételben való szerepeltetéséhez szükséges a teljes kiadvány értékelése, az előzmények felderítése, vagyis a behasonlítás, no meg a "common sense".

A szabvány egyértelműen rendelkezik arról, hogy egy konferencia mikor minősül testületnek: "Ha a bibliográfiai leírás olyan könyvről (a benne foglalt műről, rendezvény anyagáról) készült, amelynek összeállítója (kidolgozója, közreadója, rendezője stb.) testület, de nem tartozik a 3.2.1., 3.2.2. és a 3.2.3. szakaszban meghatározott testületi

szerzős művek közé, főtételének első besorolási adata a mű főcíme. A bibliográfiai leírásban felsorolt egyéni és testületi közreműködőkről a 4.6 szakasz szerint közreműködői melléktételt kell készíteni. Rendezvények esetében a bibliográfiai leírásban szereplő testület(ek) nevével közreműködői melléktételt kell készíteni. Ha a rendezvény anyaga azért nem minősült testületi szerzős műnek, mert megkülönböztető címmel jelentették meg, a rendezvény nevével mint testületi névről közreműködői melléktételt kell készíteni." [3]

Cím	Term banks for tomorrow's world: Translating and the computer 4.
Testületi név	ASLIB. Conference (1982) (London) ASLIB. Technical Translation Group. Conference (1982) (London) Institute of Linguists (London). Translator's Guild. Conference (1982) (London)

A szerzők kifogásolják, hogy az MSZ 3440/83 szabvány említ egyesülethez hasonló típusú intézményeket, pl. társaság, szövetség stb. A 2.4.4.1. pontban felsorolt példák:

Arany János Társaság

illuminating Engineering Society [4]

Általában nem hiszük, hogy bármilyen szabvány vagy példatár a gyakorlatban előforduló összes típusú testületet tartalmazhatja. A szabványok és a példatárak mellett szükséges az elmélyült katalógusszerkesztői munka, a katalógus(ok)ban való állandó ellenőrzés, a segédkönyvek használata, az állandó javítás. A testületi konferenciák és ugyanazon testületek mint közreadók besorolásából adódó problémák között a szerzők megemlítik, hogy a szabvány nem hoz példát arra, ha olyan testület tart konferenciát, amelynek kötelező kiegészítő adata a székhely neve. Ezzel kapcsolatban utalunk az MSZ 3440/3-83 szabvány 5.6. pontjára, amelynek utolsó példája ide illik:

Magyar Tudományos Akadémia (Budapest).  
Joint MTA/IIASA Task Force Meeting on  
Lake Balaton (2.) (1979) (Veszprém)

International Institute for Applied System  
Analysis (Laxenburg). Joint MTA/IIASA  
Task Force Meeting on Lake Balaton (2.)  
(1979) (Veszprém) [5]

Ebből következik, hogy a cikkben említett két megoldás közül az a) — a könyvtár által nem alkalmazott — a helyes, annál is inkább, mert az esetek

nagy többségében az első székhely – a testület székhelye – és a második – az a hely, ahol a konferenciát tartották – nem azonos. Az egyes elemek sorrendje azonos helynév esetén is választ ad arra, melyik a testület székhelye, és melyik a konferencia helye.

Fraunhofer-Institut für Produktionstechnik und Automatisierung (Stuttgart). Konferenz (16.) (1983) (Stuttgart)

Azonban a házi szabályzatban úgy is dönthetünk, hogy ha a testület székhelye és a konferencia helye megegyezik, a konferencia helye elhagyható. Ez ugyanis a besorolásnál nem okoz zavart.

## Gyűjtemények

A leíró katalógus egyik alapfunkciója, hogy választ adjon arra, egy adott mű megtalálható-e egy könyvtárban, dokumentumgyűjteményben. Ennek az identifikáló funkciónak csak akkor tud megbízhatóan megfelelni, ha a katalogizáló helyesen határozza meg az egyes adatsoportok adattartalmát, elsősorban a főcímet, a párhuzamos címet, az egyéb címadatokat, a sorozatot, ha helyesen írja le a szerzőségi közlést, hiszen ezeknek az adatoknak az alapján kell a fő-, ill. a melléktételek besorolási adatát (adatait) kiválasztani, amely(ek) a bibliográfiai tételek katalógusbeli helyét meghatározzák. Különös jelentőségű ez a kérdés gyűjtemények leírásánál. Bár besorolási adatként más formában, egységesített alakban szerepelhetnek az egyes adatelemek, a főcím és a sorozatcím megkülönböztetése az eddig érvényben levő szabványok alapján is a leírást végző szakember dolga volt. A leíró katalogizálás nem mechanikus tevékenység, hanem szellemi munka, akár a korábbi MSZ 3424-60 szabvány, akár az ISBD-ket adaptáló szabvány család alapján végezzük. Bármilyen munkaszervezés mellett, függetlenül attól, hogy elkülönül-e a leírás a katalógusszerkesztők tevékenységétől, vagy összefonódik a kettő, bár egy funkciójú tevékenység, mindenképpen a leíró feladata, hogy *eldöntse*, gyűjteményként írja-e le az adott művet vagy egy sorozat részeként. Ahogy a tételt készíti az adott műről, aszerint szerkesztődik a katalógus (eltekintve az olyan triviális esetektől, amikor a katalógusszerkesztő "újra írta" a tételt).

A sorozat és a gyűjtemény helyes értelmezésére a következő két példát írjuk le:

Papers on automata and languages / ed. by I. Peák. - Bp. : MKKE, 1980. - 94 p. - (Papers on automata theory / Department of Mathematics Karl Marx University of Economics, ISSN 0134-1596 ; 6.)

Bibliogr. passim.

Hatályos jogszabályok gyűjteménye, 1945-1982 / [szerk. Lévai T., Petrik F., Mónus L.]. - Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1984. - 1- ; 28 cm

ISBN 963 221 350 5

3. köt., A Minisztertanács tagjainak rendeletei : Miniszterelnök-helyettesi rendeletek ... / [összeáll. Hajagos É., Tamás A.]. - 1079 p.

ISBN 963 221 381 5

## Időszaki kiadvány vagy monográfia

A következő kérdéskörrel kapcsolatban – periodikum vagy monográfia – idézzük a szabványt.

Időszaki kiadvány: "olyan előre meg nem határozott időtartamra tervezett kiadvány, amely egymást követő részekéből (számokból, füzetekből, évfolyamokból stb.) áll; ezeket, rendszerint számozásuk, keltezésük, kronologikus vagy egyéb megjelölésük különbözteti meg egymástól" [6].

Ha a leírók ezeket a kritériumokat helyesen ismerik fel, s már az első periodikumszámot megfelelően írják le, a gyakorlati munkában sokkal kevesebb szer kell átdolgozni egy mű leírását a monográfia-periodikum kérdés tisztázatlansága miatt. Azzal azonban semmiképp sem érthetünk egyet, hogy a hozzáférhetőség milyensége határozza meg egy mű időszaki vagy monografikus jellegét. A kölcsönözhetőség nem objektív kritériuma a könyvek, ill. periodikus kiadványok közötti különbségtételnek, hanem a szubjektivitás megengedhetetlen mértéke egy szabványok által meghatározott szakmai munkánál.

## Címek

A címek közzétételével és besorolásával kapcsolatos kérdésekről összevontan írunk. Az *egységesített* cím leírandó, ha az adott információs rendszer saját szabályzata kötelezően előírja használatát.

Itt hangsúlyozzuk a katalógusszerkesztési szabályzat jelentőségét, amelynek feladata, hogy a fejezetekből álló szabványokat munkaeszközzé szedje, és ne csak a leírással foglalkozzék. Ez a szabályzat az összes lényeges kérdéstről rendelkezik.

zék, az alternatív lehetőségek közül az adott rendszerhez legjobban illőt válassza ki, megoldásaiban illeszkedő, következetes legyen. A szabályzatot pedig elvszerűen és értelemszerűen kell alkalmazni.

A sorozatcím besorolása szorosan összefügg a sorozatcím leírásával. Semmiképpen sem mosható össze a különbség a sorozatcím és a periodikum címe között.

Sorozatcím a szabvány szerint:

“a sorozat keretében megjelent könyv címdoldalon, vagy valamely más előzőkén a sorozat egészére vonatkozóan közölt ... cím” [7].

A periodikum címe pedig:

“Az időszaki kiadvány címei közül a címdoldalon ... tipográfiaileg kiemelt vagy ilyen megkülönböztetés hiányában az elsőként közölt cím” [8].

A leírási munkafolyamat előtt el kell dönteni, hogy az adott dokumentum időszaki kiadvány-e, vagy sorozat keretében megjelent monográfia, s a bibliográfiai tétel elkészítéséről e szerint kell dönteni. Ha a közölt adat sorozatcím, s ha ezenfelül a helyi szabályzat is előírja, hogy a sorozatcímről melléktételt kell készíteni, a szerkesztőnek ki kell jelölnie a sorozatcímet besorolási adatként.

A többnyelvű sorozatcímek leírásáról megengedőleg rendelkezik a szabvány, a párhuzamos sorozatcímek leírását tehát a házi leírási szabályzatban kell rögzíteni. Ha ez a szabályzat előírja közlésüket, a katalógusszerkesztésben is kötelező ezek tükröztetése.

A földrajzi nevek leírásával kapcsolatos gondok a szabályzatok alkalmazásának és a katalógizálási gyakorlatnak teljesen eklektikus voltát tükrözik. A földrajzi név más leírási adatként, más besorolási adatként és más tárgyszóként. Ezek keverése a katalógus dezinformáló szerepét növeli. A cím szerinti melléktétel készítése nem függhet attól, hogy a cím tartalmaz-e földrajzi nevet, azt milyen alakban tartalmazza, és önállóan áll-e vagy szövegkörnyezetben. Ha a házi szabályzat azt írja elő, hogy cím szerinti melléktételt minden esetben kell készíteni, akkor a nem magyar nyelvű névalakban álló, ill. nemcsak földrajzi névből álló címeket is be kell sorolni a katalógusba. A leírónak el kell döntenie, hogy szűkebb szakmájába tartozik-e a földrajzi név közlése, vagy tárgyi (tárgyszó) vonatkozású az adott földrajzi név, s az osztályozási jelzetben kell kifejezni. Pl. a *Le Japon et son système éducatif* c. kiadvány cím szerinti melléktétele a teljes cím. A könyv tárgyszava lehet Japán mint földrajzi név, azonban ezt az alakot egységesített címként alkalmazni helytelen, csakúgy, mint a Görögország formát.

## Besorolási, szerkesztési szabályok

Ha a betűrendezési és besorolási szabványok azért jók, mert a kötött szabályok miatt kevés lehetőséget hagynak a katalógusszerkesztőnek az egyéni megoldásokra, akkor ezek a szabványok — hosszabb távon — az olvasónak is jók. Ha ugyanis a katalógus “kezdő” használójáról van szó, akkor nyilván kéri és meg is kapja a könyvtáros segítségét a katalógusban való tájékozódáshoz. Az egyértelmű szabályok szerint épített katalógusban az értelmes olvasó jobban el tud igazodni, mint az olyanban, amely ugyanarra a típusú kérdésre több megoldást is tartalmaz.

Az, hogy az olvasók emlékezetből közölt, pontatlan adatok alapján keresnek, számunkra is ismerős, naponta előforduló jelenség. Ezen azonban semmiféle szabvánnyal vagy katalógusszerkesztési szabállyal sem lehet segíteni.

Az azonos főcímű, különböző alcímet tartalmazó címek besorolásánál az okoz gondot (a cikk RSX-11M/M-PLUS című példájára gondolunk), hogy a második besorolási adat a szabvány szerint nem az alcím, hanem a megjelenés éve. Ennek az az oka, hogy az alcím és az egyéb címadat az egyszerűsített leírásban nem kötelező adatelem. Ha azonban a könyvtár úgy dönt, hogy ezek az adatelemek kötelezően leírandók, akkor ezek természetesen besorolási adatok is lesznek. A konkrét esetben azonban a megoldás véleményünk szerint még egyszerűbb. A könyvek megtekintése után az a meggyőződésünk, hogy a főcím a cikkben főcímként és alcímként megkülönböztetett címek együttese, tehát a következő:

RSX-11M/M-PLUS Crash dump analyzer  
RSX-11M/M-PLUS Error logging manual  
etc.

A fő- és altestületből álló testületi neveknel a teljes testületi név besorolási adat, tehát célszerű lenne az egészet aláhúzni. Így egyúttal megelőzhető lennének a szerzők által idézett félreértések is, hogy ti. a testület altestületével vagy egy másik testülettel állunk-e szemben. Pl.

Építészhallgatók nemzetközi alkotótábora  
... / rend. a Budapesti Műszaki Egyetem, a Magyar Építőművészek Szövetsége ...

BÁNDY I.  
Építéstechnológia / Bándy I.; közr. a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Kar ...

A tételszerkesztési szabvány mindössze azt írja elő, hogy a besorolási tétel első besorolási adatát

meg kell, a többi meg lehet különböztetni, vagyis minden könyvtárnak lehetőséget ad régi hagyományainak megőrzésére.

A fejelés, talpalás, aláhúzás alternatíváknál a könyvtárra bízva mind a választást, mind a kivitelezést.

Mindebből a következő lehetőségek adódnak. Ha a besorolási adat formája megegyezik a leírási részben közölt névformával, alkalmazhatjuk az aláhúzást, de mivel a használó valóban nem tudhatja, hogy két testületi név között a vessző egyértelművé teszi, hogy az két testület, kívánatos a teljes besorolási adat aláhúzása.

Az alárendelt testületek megkülönböztetését segítheti a könyvtáros osztólapok beiktatásával. Ezt javasolnánk a BME tanszékeinek egyértelmű szétválasztására. Az osztólapra kívánatos a megfelelő szöveget felírni.

Az *utalók* a hozzáférhetőség biztosításának fontos elemei. Ezért pontosan ismerni kell a készítésükre vonatkozó szabályokat, mert csak az ezek ismeretében készített utalók töltik be informatív feladatukat. Utalókról általában csak mint absztrakt fogalomról szólhatunk, alkalmazni viszont csak általános, magyarázatos, egységesítő utalót lehet.

Jól szerkesztett katalógusban tehát egy olyan utaló, hogy

U. S. →

Egyesült Államok

nem fordulhat elő, csak az

U. S. testületként →

Egyesült Államok

vagy ha a könyvtár úgy döntött, hogy az eredeti nyelvű névformát alkalmazza, akkor az

U. S. testületként →

United States

utaló jelenik meg, amelyet egy U. S. címfeliratú osztólap mögött az U. S. címkezetű katalóguscédulák követnek.

“Pusztán szabványokkal a minden könyvtárban egységes katalógizálást nem lehet megoldani” — írják a cikkírók, de ez megfogalmazódott az új szabványokkal, a bibliográfiai tételek egységesítésével, a katalógusok átszerkesztésével, az új katalógusok építésének tapasztalataival foglalkozó más cikkekben is.

A szabványos besorolási gyűjtemények, példatárak, kézikönyvek a leírás és a katalógusszerkesztés nélkülözhetetlen segédeszközei. Szükséges lenne a cikkben említett egységesített névjegyzékre a testületi nevek esetében is. A KKK-ból kigyűjthetők a testületi nevek, egységesített névalakjuk megszerkesztésére azonban autopszia hiányában nem tudunk teljes felelősséggel vállalkozni.

Végezetül megemlíthjük azt a néhány segédeszközt, amely már rendelkezésre áll. A Names of persons fordítása [9] — ahogy azt már a szerkesztői megjegyzés is tudatta — időközben megjelent.

Rácz Á. tankönyve [10], amely a leíró katalógizálás legfontosabb tudnivalóit és szabályait tekinti át, hasznos útmutató — különösen kisebb könyvtárak részére — a szabványok megértéséhez és használatához. Az Orbán É. és Varga I. által összeállított példatár [11] szintén felhasználható nemcsak az oktatásban, hanem a katalógusszerkesztésben is. A KTK füzetek és két ötéves összesített mutatója [12] nagy tárháza mind a személy-, mind a testületi neveknek, legalábbis a társadalom- és a humán tudományok területén. A kiadványon belül a mindenkori szabványoknak megfelelően egységesítettük a névformákat, egyre inkább közelítve az MSZ 3440/1-5 szabványokhoz. Az 1985-től induló harmadik ötéves ciklus füzetek már e szabványok szerint készültek.

## Irodalom

- [1] Könyvtári feldolgozó munka a tanítóképző intézet I. évfolyama számára : (Népművelő-könyvtáros szak) - Bp. : Tankönyvkiadó, 1981. - p. 285. ISBN 963-17-5908-3
- [2] MSZ 3402-80 Könyvek bibliográfiai adatközlése és belső elrendezése. ISO 1086-1975 /E/ Documentation. Title leaves of a book.
- [3] MSZ 3423/1-83 Leíró katalógusok bibliográfiai tételeinek szerkesztése. Könyvek. p. 17. 4.7.
- [4] MSZ 3440/3-83 A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Testületek neve. p. 9. 2.4.4.1.
- [5] MSZ 3440/3-83. p. 20. 4.6.
- [6] MSZ 3424/2-82 Bibliográfiai leírás. Időszaki kiadványok. p. 4. 1.29.
- [7] MSZ 3424/1-78 Bibliográfiai leírás. Könyvek. p. 3. 1.24.
- [8] MSZ 3424/2-82 Bibliográfiai leírás. Időszaki kiadványok. p. 4. 1.27.
- [9] A személyek neve mint a katalógusok besorolási adata az egyes nemzetek gyakorlatában / [a magyar kiadás bevezetését írta Fügedi P.] ; [közrea. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. - Bp. : OSZK-KMK, 1984. - 219 p. ISBN 963-201-191-0
- [10] RÁCS Ágnes: Dokumentumleírás és katalógusépítés / Rácz Á. ; [közrea. a] SZOT Központi Iskola. - Bp. : SZOT Közp. Isk., 1983. - 247 p. Bibliogr. 243-247. p.
- [11] ORBÁN Éva: Pédátár a könyvek katalógizálásához / [összeáll. Orbán É. és Varga I.] ; [közrea. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. - Bp. : OSZK-KMK, 1984. - 107 p. ISBN 963-201-171-6

- [12] Külföldi társadalomtudományi kézikönyvek : Országos gyarapodási jegyzék / összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár Központi Katalógusa Osztályán működő Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek Szerkesztő-sége ; fel. szerk. Kondor I. - 1975-1984. - Bp. : OSZK, 1976-1985. - Évente kétszer.

ISSN 0133-5839

Összesített betűrendes mutató. - 1975-1979. - 1981. - 477 p.

Összesített mutatók : Betűrendes mutató : Betűrendes tárgymutató. - 1980-1984. - 1985. - 2 sz. (492, 243 p.)

*BÁTKI Anna—KÜRTINÉ KISS Éva:*  
*Észrevételek az Országos Műszaki Könyvtár*  
*katalogizálásiszabvány-alkalmazásához*

A cikk reflexió Demén Ilona és Sándor Mária egy korábbi (TMT, 32. köt. 3. sz. 1983. p. 108–117.) cikkére. Ez az Országos Műszaki Könyvtárnak az új bibliográfiai szabványok (az MSZ 3424-78 szabványcsalád) használatára való áttérését, illetve az ezzel kapcsolatos — belső, a könyvtár gyakorlatára vonatkozó — döntéseit mutatta be. A szerzők e döntések némelyikének elhibázottságára mutatnak rá, mégpedig a többkötetes könyvek leírásának, a főcím-sorozatcím eldöntésének, a testületek és a gyűjtemények értelmezésének, az időszaki kiadvány vagy monográfia megkülönböztetésének, a címek közlésének és a besorolási-szerkesztési szabályok kezelésének egyik-másik vonatkozásában.

\* \* \*

*BÁTKI, A.—KÜRTI-KISS, É.: Remarks*  
*on the use of cataloguing standards*  
*in the National Technical Library*

An earlier paper by I. Demén in TMT, Vol. 32, Nr 3 (1983), p. 108–117, published on the introduction of new bibliographic standards (MSZ 3424-78) by the National Technical Library, Hungary, is criticized here. The paper quoted discussed the decisions adopted by the Library for internal library practices. The present authors show some erroneous decisions, specifically, those for the description of multivolume books, for the distinction between main titles and serial titles, for the interpretation of corporates and collections, for the distinction between monographs and serial publications, for title description and for the categorization and edition rules.

\* \* \*

*БАТКИ, А.—КЮРТИ-КИШЦ, Е.: Замечания*  
*к применению стандарта по каталогизации в*  
*Государственной технической библиотеке*

Статья является отзывом на статью Демен И. и Шандор М. (ж. ТМТ, №3, т. 32, 1983 г.), в которой было дано сообщение о переходе Государственной технической библиотеки на применение новых библиографических стандартов (МС 3424), а также о внутренних распоряжениях, касающихся практики работы библиотеки. Авторы указывают на некоторые недостатки этих распоряжений, а именно описания многотомных изданий книг, представления заголовков, наименования организаций и разовых сборников трудов, различения сериальных и монографических изданий, элементов заголовков и составления библиографических записей алфавитных каталогов.

*BÁTKI, A.—KÜRTI-KISS, É.: Bemerkungen*  
*zur Verwendung der Katalogisierungsnormen*  
*in der Technischen Landesbibliothek*

Der Artikel ist eine Reflexion auf einen früheren Artikel von I. Demén und M. Sándor (TMT, 32. B. 3. N. 1983, p. 108–117.). Der Artikel legt den Übertritt der Technischen Landesbibliothek zur Anwendung neuer bibliographischen Normen (Normenreihe MSZ 3424-78) sowie die damit verbundenen, inneren, die Praxis der Bibliothek betreffenden Entscheidungen dar. Die Verfasser weisen auf die Verfehltheit mancher Entscheidungen hin, und zwar in Bezug auf die Beschreibung mehrbändiger Bücher, die Entscheidung des Haupttitels und Reihentitels, die Auslegung von Korporationen und Sammlungen, die Unterscheidung der periodischen Publikation und der Monographie, die Mitteilung der Titel und die Behandlung der Regel der Einordnung-Verfassung.